

SEKAFÎ, Kâsım b. Fazl

(قاسم بن الفضل الثقفي)

Ebû Abdillâh er-Reîs Kâsım b. Fazl
b. Ahmed es-Sekafî
(ö. 489/1096)*es-Sekafîyyât* adlı
hadis cüzüyle tanınan hadis âlimi.

397'de (1006) İsfahan'ın Cübâre mahallesinde doğdu. Şehrin yönetiminde etkinliği olan bir aileye mensup olup hayatının ileriki safhasında kendisi de İsfahan'da idarecilik yaptığı için yönetici anlamında "Reîs" lakabıyla anıldı. İlk eğitimine İsfahan'da başladı. Altı yaşında iken babası onu ders halkalarına götürdü ve hadis dinlemesini sağladı. Bu sebeple âlî isnadlara sahip oldu. Yahyâ b. Maîn'in *et-Târîh*'ini Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî'den, Fesevî'nin *el-Ma'rifî ve't-târîh*'ini Ebû'l-Hüseyin Muhammed b. Hüseyin b. Fazl el-Kattân'dan dinledi. Daha sonra babasıyla ilmî seyahatlere çıktı. Horasan, Irak ve Hicaz gibi ilim merkezlerindeki âlimlerden faydalandı. Hocaları arasında Ebû Abdullâh Muhammed b. İbrâhim el-Cürçânî, İbn Merdûye, İbn Mahmiş diye bilinen Ebû Tâhir Muhammed b. Muhammed b. Mahmiş ez-Ziyâdî, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. İbrâhim el-Müzekkî, Ebû'l-Feth Hilâl b. Muhammed el-Haffâr, Ebû Abdullah Hüseyin b. Hasan el-Gadâirî, Ebû Saîd Muhammed b. Mûsâ es-Sayrafî, Ebû Amr Muhammed b. Abdullah er-Rüzcâhî gibi âlimler yer almaktadır. İlmî seyahatlerini tamamladıktan sonra İsfahan'a dönen Sekafî burada ders okutmaya ve hadis imlâ etmeye başladı. Hadis imlâ meclislerine İslâm âleminin uzak yerlerinden gelen pek çok talebe katıldı. Hadis hâfızı Ebû Nasr Ahmed b. Ömer el-Gâzî, Teymî, Ebû Abdullâh Hasan b. Abbas er-Rüstemî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasan es-Saydelânî, Ebû Reşîd Abdullah b. Ömer el-İsfahânî, Ebû Tâhir es-Silefî, Bağbân diye anılan Ebû'l-Hayr Muhammed b. Ahmed el-İsfahânî ve kendi torunu olup Müsnidü'l-asr diye anılan Ebû'l-Ferec Mes'ûd b. Hasan b. Kâsım es-Sekafî gibi âlimler ondan faydalanırlardan bazılarıdır. Sekafî Receb 489'da (Temmuz 1096) İsfahan'da vefat etti.

Hadis âlimleri Sekafî'yi "müsnidü'l-vakt", "müsnidü İsfahan" gibi unvanlarla anmış, adl, sika ve emîn gibi terimlerle onun güvenilir olduğunu belirtmiştir. Ticaretle de uğraşan Sekafî büyük bir servete sahip olmuş, hadis ehli başta olmak üzere ilim yolcularına ve ihtiyaç sahiplerine önemli harcamalar yapmıştır. İsfahan ve çevresin-

deki Hz. Ali taraftarlarına da yardım ettiğine bakarak Sekafî'nin Şîa yanlısı olduğunu ileri sürenler olmuşsa da onun bu tutumu, halk arasında adaleti sağlamaya çalışmasıyla ve şefkatli bir idareci kimliğiyle açıklanmalıdır. Sultan Melikşah, İsfahan halkından yüksek bir vergi talep ettiğinde Sekafî bu verginin yarısını vezir Ni-zâmülmük ile Ebû Sa'd Muhammed b. Hüseyin el-Müstevfî'nin ödemesini teklif etmiş, geri kalan yarısını da kendi servetinden karşılamayı taahhüt etmiş ve payına düşen 100.000 kırmızı dinarı vererek halkı bu vergi yükünden kurtarmıştır (Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, s. 310). Hayatının sonlarına doğru kaynaklarda belirtilmeyen bir sebepten dolayı görevden alınarak malına el konulmuş, fakat o bunu önemsemeyip ilimle ve talebe ile meşgul olmaya devam etmiştir.

Eserleri. 1. *el-Eczâ'ü's-Sekafîyyât* (*es-Sekafîyyât*, *el-Fevâ'idü'l-aşere*, *el-Fevâ'idü'l-avâli*, *el-Fevâ'idü'l-muntekât*). Sekafî'nin âlî isnadla duyduğu hadisleri içeren ve Ebû Tâhir es-Silefî tarafından rivayet edilen eser on cüz olup bir nüshası Kahire'de bulunmaktadır (Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 602). İbn Hacer el-Askalânî, *el-Ebdâlü's-şafîyyât mine's-Sekafîyyât* adlı çalışmasını bu eserden seçmeler yaparak meydana getirmiştir. 2. *el-Erba'ün*. Kırk hadis derlemesi olup yine Ebû Tâhir es-Silefî tarafından rivayet edilen bu eserin de bir nüshası günümüze ulaşmıştır (Brockelmann, *GAL*, I, 435).

BİBLİYOGRAFYA :

Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), II, 107; İbn Nukta, *et-Takyîd li-ma'rifeti ruvâti's-sünen ve'l-mesânîd* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1408/1988, s. 430-431; İbrâhim b. Muhammed es-Sarîfînî, *el-Muntehab mine's-Siyâk* (nşr. M. Kâzım el-Mahmûdî), Kum 1403/1362 hş., s. 642-643; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XIX, 8-11; a.m.f., *Târîhu'l-İslâm: sene 481-490*, s. 308-310; *Keşfü'z-zunûn*, I, 55, 522; Brockelmann, *GAL*, I, 435; *Suppl.*, I, 602; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 137, 177, 200, 344; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 180.

 YAVUZ ÜNAL
SEKALEYN

(الثقلين)

Kur'an'da ve hadislerde
insanlar ve cinler,
bazı hadis rivayetlerinde
Kur'an ve Ehl-i beyt anlamında
kullanılan bir terim.

Sözlükte "ağır olmak, ağır gelmek" anlamındaki sikal (sekâle) kökünden türeyen **sekal** "ağır olan şey, ağırlık" demektir. Buradaki ağırlık, "yolcunun beraberinde bu-

ludurduğu eşya ve yardımcıları" gibi madî mânada olabileceği gibi "mânevî değeri yüksek olup korunması gereken şey" anlamına da gelebilir (*Lisânü'l-Arab*, "şkl" md.; *Kâmus Tercümesi*, III, 1195; Ebû'l-Bekâ, s. 323-324). **Sekaleyn** sadece bir âyette irab konumuna göre **sekalân** şeklinde geçmekte ve yaygın yoruma göre, "Sizi de sorguya çekeceğiz, ey insanlar ve cinler!" (er-Rahmân 55/31) anlamıyla insan ve cin türlerine hitap etmektedir. İlâhî emirlere ve yasaqlara muhatap olan insan ve cin türü için sekaleyn kelimesinin kullanılması bunların Allah katında sorumluluk taşıması, değerli varlıklar olması, özellikle insanın dünyanın hâkim varlığı konumunda bulunması şeklinde yorumlanmıştır. Zilzâl sûresinde kıyametin kopması sırasında vuku bulacak kozmolojik değişiklikler tasvir edilirken yerükürenin içinde taşıdığı ağırlıkları dışarıya fırlatacağı ifade edilir (99/1-2). Burada geçen "eskâl" kelimesi "ölü cesetleri" veya "altın ve gümüş madenleri" diye açıklanmıştır (*Lisânü'l-Arab*, "şkl" md.; Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, III, 283; Ebû'l-Bekâ, s. 323).

Sekaleyn "insanlar ve cinler" mânasında çeşitli hadis rivayetlerinde yer almakta, ayrıca Hz. Ali, İmam Ali er-Rizâ ve Ca'fer es-Sâdık'ın beyanlarında geçmektedir (Wensinck, *el-Mu'cem*, "şkl" md.; Küleynî, I, 67, 95-96, 142). Bu anlamda Hz. Peygamber için "resûlü's-sekaleyn" (insanların ve cinlerin peygamberi) ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Sekaleynin geçtiği bazı hadislerde kelimeye "Allah'ın kitabı ve Resûlullah'ın Ehl-i beyt'i (itret)" şeklinde mâna verilmiştir. Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledilen bir hadiste Resûl-i Ekrem şöyle demektedir: "Ben size iki değerli emanet (sekaleyn) bırakıyorum. Bunlardan biri diğerinden daha büyük olup bereket ve etkisi gökten yere kadar uzanan Allah'ın kitabı, diğeri de Ehl-i beyt'imdir. Bu ikisi kıyamet günü havuzumun başında benimle buluşuncaya kadar birbirinden ayrılmayacaktır" (*Müsned*, III, 14, 17, 26, 59; Tirmizî, "Menâkıb", 31). Şîa âlimlerinin imânet görüşlerini desteklemek amacıyla önem verdiği ve "sekaleyn hadisi" diye adlandırdığı bu rivayet-son cümlesi hariç- *Şahîhâyn*'da yer almamışsa da bazı yan desteklerle sahih kabul edilmiştir. Hadisin Kur'an'ın ve Ehl-i beyt'in kıyamet gününe kadar birbirinden ayrılmayacağından söz eden son kısmı ise birçok kaynaktan rivayet edilmesine rağmen "isnadı zayıf, münkatî", delil olarak kullanılmaya elverişsiz" diye nitelendirilmiştir (*Müsned* [Arnaût], XVII, 170-176). Zeyd b. Erkam'dan rivayet edilen diğer bir